GLOBAL INTEGRATSIYA JARAYONLARINING O'ZBEKISTON TASHQI SAVDOSIGA TA'SIRI

Aldanova Aziza Abilqosim qizi
Aniq va ijtimoiy fanlar universiteti
Iqtisodiyot yo'nalishi 2-kurs magistranti
Email: azizaasilbekova38@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24320028

ANNOTATSIYA. Mazkur tezisda global iqtisodiy integratsiyaning O'zbekiston tashqi savdosiga ta'siri rasmiy statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilinadi. 2023–2025-yillardagi eksport, import va savdo saldosi dinamikasi, asosiy savdo hamkorlari tarkibi hamda Jahon savdo tashkilotiga (JST) a'zo bo'lish jarayonining istiqbollari o'rganiladi. Tahlil savdo hajmi o'sishi bilan bir qatorda importning eksportdan yuqoriligi va hamkorlar konsentratsiyasi bilan bog'liq xatarlarni ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: global integratsiya, O'zbekiston, tashqi savdo, eksport, import, savdo saldosi, JST, diversifikatsiya.

KIRISH

Global integratsiya mamlakatlarning xalqaro bozorlar, kapital oqimlari va transchegaraviy ishlab chiqarish zanjirlariga qo'shilishini jadallashtiradi. O'zbekiston uchun bu jarayon yangi eksport bozorlariga chiqish, texnologiya va investitsiyalarni jalb qilish, logistika yo'nalishlarini kengaytirish bilan bog'liq. Shu bilan birga, tashqi narxlar, geosiyosiy omillar va importga bog'liqlik iqtisodiy barqarorlikka ta'sir qilishi mumkin. Tadqiqot maqsadi — rasmiy ko'rsatkichlar asosida integratsiya sharoitidagi tashqi savdo o'zgarishlarini baholash va ustuvor vazifalarni aniqlash.

ASOSIY QISM

O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining 2025-yil yakunlari bo'yicha 2026-yil 21yanvarda e'lon qilingan dastlabki ma'lumotlariga ko'ra, tashqi savdo aylanmasi 81 166,8 mln AQSH dollariga yetgan. Eksport 33 812,3 mln, import 47 354,5 mln dollarni tashkil etgan [1]. Quyidagi jadval bir xil nashrdagi qiyosiy qator asosida tuzilgan.

1-jadval. O'zbekiston tashqi savdosining 2023–2025-yillardagi dinamikasi (mln AQSH dollari)

Ko'rsatkich	2023	2024*	2025
Tashqi savdo aylanmasi	63 528,6	67 238,4	81 166,8
Eksport	24 869,5	27 270,1	33 812,3
Import	38 659,1	39 968,3	47 354,5
Savdo saldosi	−13 789,6	−12 698,2	−13 542,2

Jadvaldan ko'rinadiki, 2025-yilda tashqi savdo aylanmasi 2024-yilga nisbatan 13 928,4 mln dollarga yoki 20,7 foizga oshgan. Eksport 24,0 foizga, import esa 18,5 foizga ko'paygan. Eksportning o'sish sur'ati importnikidan yuqori bo'lsa-da, importning mutlaq hajmi kattaligi sababli 2025-yil savdo taqchilligi 13 542,2 mln dollarni tashkil etgan. 2024-yilga nisbatan taqchillik 844,0 mln dollarga kengaygan. Demak, savdo hajmining ortishi avtomatik ravishda tashqi savdo muvozanati yaxshilanganini

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

anglatmaydi. 2025-yilda eksportning tashqi savdo aylanmasidagi ulushi taxminan 41,7 foiz, import ulushi esa 58,3 foiz bo‘lgan (muallif hisobi, [1] asosida). Import tarkibida mashina va transport uskunalari 33,8 foizni egallagan [3]. Bunday import ishlab chiqarish modernizatsiyasiga xizmat qilishi mumkin, ammo uning iqtisodiy samarasi uskunalardan foydalanish darajasi va mahalliy qo‘shilgan qiymatning o‘sishiga bog‘liq. 2025-yilda mamlakat 210 ta davlat bilan savdo aloqalarini olib borgan. Asosiy hamkorlar ulushi quyidagi jadvalda keltirilgan [4].

2-jadval. O‘zbekiston tashqi savdo aylanmasida asosiy hamkorlar ulushi, 2025-yil

Davlat	Ulushi, %	Aylanma, mlrd AQSH dollari*
Xitoy	21,2	17,2
Rossiya	16,0	13,0
Qozog‘iston	6,1	5,0
Turkiya	3,7	3,0
Koreya Respublikasi	2,1	1,7

*Aylanma hajmlari rasmiy xabarda yaxlitlangan holda e’lon qilingan [4]; ulushlar esa rasmiy umumiy ko‘rsatkichlardan olingan [1].

Beshta asosiy hamkorning jami ulushi 49,1 foizga teng. Xitoy va Rossiyaning o‘zi tashqi savdo aylanmasining 37,2 foizini tashkil etadi. Bu mintaqaviy va global ishlab chiqarish zanjirlariga qo‘shilish imkoniyatini aks ettiradi, biroq ayrim bozorlar va transport yo‘nalishlariga yuqori bog‘liqlik xatarini ham yuzaga keltiradi. Shu sababli eksport geografiyasini kengaytirish, mahsulotlar sifatini xalqaro talablarga moslashtirish va muqobil logistika yo‘laklarini rivojlantirish muhim.

Integratsiyaning institutsional yo‘nalishlaridan biri JSTga qo‘shilish muzokaralaridir. JSTning 2026yil 1-noyabrdagi xabariga ko‘ra, O‘zbekistonning a’zolik muzokaralari davom etmoqda; asosiy masalalar qatorida bozorga kirish majburiyatlari, qishloq xo‘jaligini qo‘llab-quvvatlash va qonunchilikni moslashtirish bor [5]. A’zolikning kutiladigan afzalliklari — qoidalar shaffofligi va savdo tartiblarining prognoz qilinishi; ayni paytda mahalliy korxonalar uchun raqobat bosimi kuchayishi mumkin. Bu kutilmalar hali ro‘y bergan natija sifatida baholanmasligi kerak.

XULOSA

Rasmiy statistika O‘zbekiston tashqi savdosi 2025-yilda sezilarli kengayganini ko‘rsatadi. Biroq importning yuqori hajmi, salbiy savdo balansi va savdo hamkorlarining nisbatan konsentratsiyalashgani global integratsiyaning imkoniyatlari bilan birga xatarlarini ham ochib beradi. Tashqi savdo barqarorligini kuchaytirish uchun qayta ishlangan va yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar eksportini oshirish, eksport geografiyasini diversifikatsiya qilish, logistika xarajatlarini pasaytirish hamda JST talablariga mos institutsional islohotlarni izchil davom ettirish zarur. Qayd etilgan savdo o‘sishi integratsiya bilan bir davrda kuzatilgan bo‘lsa-da, uning barchasini faqat integratsiya natijasi deb hisoblash uchun alohida sababiy tahlil talab etiladi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026). Foreign trade turnover of the Republic of Uzbekistan: January–December 2025. https://stat.uz/img/news/press-reliz-en-_p94457.pdf
2. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. (2025). 2024-yil yanvar–dekabr tashqi savdo ko'rsatkichlari. https://stat.uz/img/infografikalar/tashi-savdo-ang_p73112.pdf
3. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026). Socio-economic situation of the Republic of Uzbekistan, January–December 2025. https://stat.uz/img/news/4_-talil-2025-j_-yanvar-dekabrangl-_p47537.pdf
4. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi. (2026). TOP-10 countries in Uzbekistan's foreign trade turnover. https://stat.uz/en/press-center/news-of-committee/66552-zbekiston-tash-isavdo-ajlanmasidagi-top-10-davlatlar-6
5. World Trade Organization. (2026, November 1). Working Party chair visits Uzbekistan as WTO accession negotiations enter critical phase. https://www.wto.org/english/news_e/news26_e/acc_01nov26_545_e.htm

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.